

Н. А. СУРА
г. Луганск

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ИНОЯЗЫЧНАЯ ПОДГОТОВКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ВЫСШЕГО ПРОФЕСИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена исследованию специфики профессиональной иноязычной подготовки как неотъемлемой составляющей современного высшего профессионального образования; акцентировано внимание на сфере теоретического и практико-ориентированого научного знания, которое распространяется на всю систему профессиональной подготовки в ВУЗе, а также на взаимодействие специфических и неспецифических целей подготовки специалистов, которое рассматривается как система, в которой первые накладываются на общие; определено место обучения иностранному языку в общей модели подготовки специалистов; проанализировано, как конкретизация от общих целей ВУЗа до кафедральных, отражает конкретизацию модели деятельности специалиста и модели его подготовки в сфере иностранных языков

Ключевые слова: профессиональная иноязычная подготовка, цели, модель подготовки, специалисты, иностранный язык.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.2015

УДК 378:811.111

Н. В. ТЕЛИЧКО
м. Мукачево
natura.tel@mail.ru

ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Для формування навичок діалогічного мовлення студентів на заняттях іноземної мови доцільно застосовувати особистісно орієнтований підхід, що передбачає створення штучних педагогічних ситуацій, що потребують прийняття з боку студентів самостійного рішення, оскільки студенти навчаються самостійно творчо мислити; вступати в бесіду, зміст якої потребує культури діалогічного мовлення; давати критичну оцінку проблемі, що обговорюється; поповнювати власний глосарій з іноземної мови. Саме таку особистісно орієнтовану ситуацію кожний педагог спроможний створити на занятті у формі діалога між викладачем та студентами чи між студентами.

Ключові слова: діалогічне мовлення, особистісно орієнтоване навчання, мовленнєве спілкування.

Становлення української демократичної держави, побудова громадянського суспільства передбачають зміни в системі освіти України. Це стосується насамперед переорієнтації на особистість громадянина. Особливої значущості це набуває в сучасних умовах, пов'язаних з інтеграцією України в Європейський союз, у погодженні з Болонською угодою. Для цього необхідно створення життєздатної системи безперервного навчання й виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей, постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації. Гуманістичні цінності освіти передбачають напрям професійної переорієнтації в підготовці майбутніх фахівців до особистісно орієтова-

ної педагогіки співробітництва. Особистісно орієнтоване навчання пріоритетом педагогічної системи визнає особистість студента, її самобутність і самоцінність, передбачає співробітництво викладача та студента, в процесі якого відбувається обмін досвідом різного змісту. Привабливий гуманний варіант взаємодії двох досвідів йде не за лінією витіснення індивідуального та заміни його суспільним, а шляхом їхнього постійного погодження, використання всього того, що накопив студент як суб'єкт пізнання у своїй власній попередній діяльності. Розвиток студента як особистості відбувається не тільки шляхом оволодіння заданою викладачем унормованою діяльністю, але й через постійне збагачення, перетворення суб'єктного досвіду як важливого джерела особистого розвитку. На основі виконан-

ня відповідних завдань відбувається оволодіння знаннями та наперед передбаченими способами роботи, тобто основним результатом учіння стає розвиток особистості в процесі засвоєння знань, умінь і навичок [2].

Визнання студента головною діючою фігурою всього освітнього процесу і є особистісно орієнтоване навчання. Студент як суб'єкт ВНЗ стає реальним і повноправним господарем учіння, побуту, суспільного життя та майбутньої професійної діяльності, що повністю усвідомлює всю міру відповідальності за зроблений вибір, ствердження своєї свободи, честі, гідності, фізичної та духовно-моральної готовності до праці, засвоєння цінностей, необхідних для становлення сучасного фахівця. Значні потенційні можливості у вирішенні питань із цієї проблеми закладено в заняттях іноземної мови, зокрема в діалогічній роботі [4].

Огляд низки праць свідчить, що багатьма науковцями, педагогами й дослідниками пріоритетним у навчанні іноземної мови є створення особистісно орієнтованих ситуацій [3]. У наукових пошуках проблема особистісно орієнтованої освіти розглядалась у працях І. Д. Бежа, О. В. Бондаревської, В. В. Серікова, А. В. Фурмана, І. С. Якиманської. Психологічні засади проблеми розглядалися І. Я. Лернером, М. І. Махмутовим, Г. І. Щукіною. Дослідники по-різному бачать процес реалізації та становлення моделі особистісно орієнтованої освіти: культурологічна (О. В. Бондаревська); антропологічна (Л. Рахлевська); психолого-дидактична (І. С. Якиманська); позиційно-дидактична (В. В. Суріков); проєктивна (М. Алексєєв).

Учені (Ф. М. Рабінович, Г. В. Рогова, Т. Є. Сахарова) доводять, що викладачі іноземної мови мають розуміти важливість створення умов, які стимулюють діалогічне мовлення. До таких умов вони уналежнюють такі: мотивацію, ситуативність та особистісну орієнтацію, які стають структурним компонентом заняття [6].

Мета написання статті полягає в обґрунтуванні переваг особистісно орієнтованого навчання для формування навичок діалогічного мовлення на занятті іноземної мови.

Основною процесуальною характеристикою особистісно орієнтованої освіти є навчальна ситуація, яка актуалізує, робить затребуваними особистісні функції учнів. Конс-

туювання такої ситуації, як показали дослідження [4], пропонує реалізацію трьох основних умов: подання елементів змісту освіти у вигляді різнорівневих особистісно орієнтованих завдань («технологія задачного підходу»); засвоєння змісту в умовах діалогу як особливого дидактико-комунікативного середовища, що забезпечує суб'єктно-сміслову спілкування, рефлексію, самореалізацію особистості («технологія навчального діалогу»); імітація соціально-рольових і просторово-часових умов, що затребують від вихованця прояву особистісних функцій в умовах внутрішньої конфліктності, колізійності, змагання («технологія імітаційних ігор») [5, 12].

Тріада «завдання – діалог – гра» розкриває підстави своєрідного «технологічного комплексу» особистісно орієнтованого навчання.

Програма досліджень у межах концепцій особистісно орієнтованої освіти містить декілька напрямів:

- методологічні регулятиви побудови теорії і практики особистісно орієнтованої освіти;
- історичні передумови концепції особистісно орієнтованого навчання;
- міжнародний досвід побудови систем і технологій особистісно розвиваючої освіти, їхній порівняльно-педагогічний аналіз;
- джерела та процедури педагогічного цілепокладання в умовах особистісно орієнтованих освітніх систем;
- відбір і композиція змісту освіти з позиції особистісного підходу;
- технології особистісно орієнтованого навчання;
- підготовка педагогічних кадрів і керівників освітніх установ до реалізації особистісного підходу в педагогічній та управлінській діяльності [3].

Оскільки система навчання іноземних мов є одним з елементів загальної системи освіти, то все вищесказане має відношення й до неї. Отже, основним принципом навчання ІМ є його особистісно орієнтована спрямованість, тобто спрямованість на мовну особистість учня. У зв'язку з цим ще раз акцентуємо на тому, що висунення концепту мовної особистості вторинної мовної особистості як системоутворюючого фактора сучасної методичної теорії і практики є доволі актуальним і

співзвучним загальноосвітній ідеології. Мовна особистість редукується й постає як генетично зумовлена схильність до створення та маніпулювання знаковими системами як «людський» корелят мови з великої літери. У такому розумінні мовна особистість містить багатозаровий і багатокомпонентний набір мовних здібностей, умінь, готовності до здійснення мовних вчинків різного ступеня складності, вчинків, що передбачають виявлення і характеристику мотивів і цілей, рушійних розвитком особистості, її поведінкою, і в кінцевому підсумку визначають ієрархію смислів і цінностей у мовній моделі світу.

Принцип орієнтації навчання іноземної мови на формування рис вторинної мовної особистості самим природним чином робить актуальним завдання не просто навчити учня вести себе (за допомогою ІМ) як носія мови, що вивчається, але і розвинути в учня здатність і готовність здійснювати текстову діяльність, здатність до адекватної взаємодії з представниками інших культур і соціумів на різних рівнях. Цілком очевидно, що реалізувати це положення можливо лише в тому випадку, якщо система навчання предмета буде максимально орієнтована на особистість студента, його реальні потреби та мотиви, соціокультурні та індивідуальні програми розвитку. Тому похідним із названого вище принципу може бути такий: побудова навчального процесу має здійснюватися не з позиції логіки та системності предмета засвоєння, а з точки зору логіки розвитку особистості, її суб'єктивного внутрішнього стану, його індивідуальної програми засвоєння мови, що вивчається. При цьому для успішного засвоєння ІМ важливі не дисципліна та старанність, а прояв студентом власної активності, радість і задоволення від спілкування суб'єктів навчального процесу один з одним, від усього того, чим необхідно займатися на заняттях.

Заняття, на якому створюються штучні педагогічні ситуації, що потребують прийняття з боку студентів самостійного рішення, стає більш ефективним, оскільки студенти навчаються самостійно творчо мислити; вступати в бесіду, зміст якої потребує культури діалогічного мовлення; сприяє підвищенню ефективності у вивченні іноземної мови; навчаються давати критичну оцінку пробле-

мі, що обговорюється; поповнюють власний глосарій з іноземної мови.

Заняття, у структуру якого викладач іноземної мови вміщує штучно створену педагогічну ситуацію, потребує від студентів творчого міркування. Вступаючи в діалогічне спілкування, студент набуває не тільки пізнавальний досвід, але й досвід культури діалогічного мовлення [7, 61].

Саме таку особистісно орієнтовану ситуацію кожний педагог спроможний створити на занятті у формі діалога між викладачем та студентами чи між студентами. Адже діалог на занятті – це не тільки обмін інформацією чи форма спілкування між двома співрозмовниками. Завдяки навчання діалогу студенти вчаться оволодівати «принципами варіативності» у виборі фразеологічних доведень іноземною мовою. Але культура діалогічного мовлення потребує від студентів порівнювати зміст обраних речень, які (за наявності названої культури) мають бути яскравими, відображати характер і зміст висловленої думки. Мовленнєва культура, яка стає основою культури діалогічного мовлення, одночасно є і культурою мовленнєвого спілкування. Діалогічне спілкування потребує від студентів умінь не тільки використовувати фразеологічні засоби для розкриття своїх почуттів, але й застосовувати їх як тактичні прийоми [5].

За вимогами діалогічного мовлення співбесідники розглядаються як рівноправні суб'єкти спільної діяльності. Студенти тренуються оцінювати процес розгортання діалогу зі своїх особистих позицій, змінювати напрям діалогу. Цінність діалогу проявляється ще й у тому, що він передбачає постійну зміну ролей співрозмовників [9].

Досліджуючи проблему навчання діалогічного мовлення в ситуаціях рольової поведінки, Є. С. Аргустянянц дійшла такого висновку: якщо в процесі мовленнєвого спілкування комуніканти є «носіями певних соціальних ролей, формування мовленнєвих умінь та навичок можна розглянути як штучний процес засвоєння певного ряду ролей. Тому для ефективного формування мовленнєвих умінь та навичок слід використовувати ситуації рольової поведінки, в якій фігурують статусні, позиційні та ситуативні ролі» [1]. Ми вважаємо, що для реалізації особистісно орієнто-

ваного навчання мовленнєва ситуація на занятті з іноземної мови повинна бути проблемною. Обговорення проблеми на занятті – уже є справжній діалог. Під час висловлювання свого судження, власного відношення до конкретної ситуації чи її оцінки студент вчиться погоджуватися або спростовувати думку співбесідника. Крім того, студенти повинні навчитися вислуховувати співрозмовника та з повагою ставитися до його думок.

Найбільш ефективно проблемна ситуація може реалізовуватися на занятті іноземної мови у груповій діяльності. На наш погляд, групова діяльність – це ефективна форма навчання в малих групах студентів, які мають спільну навчальну мету та співпрацюють із викладачем та іншими студентами.

Стосунки між викладачем та студентами набувають характеру співпраці, оскільки педагог безпосередньо втручається в роботу малих груп тільки тоді, коли в студентів виникають запитання. Крім того, групова навчальна діяльність дозволяє реалізувати природне прагнення студентів до співпраці на засадах діалогічного спілкування та взаємодопомоги. Робота в групах сприяє активізації діалогу та формуванню гуманних стосунків між студентами [8, 44].

Перевагами діалогічного спілкування стають такі його результати: формування уміння доводити свою точку зору, культурно відстоювати її, уважно прислухатися до думок інших. Групова діяльність на уроці також виконує організаційну функцію: студенти вчаться розподіляти обов'язки, спілкуватися один з одним, розв'язувати конфлікти, які інколи виникають у спільній діяльності у випадку неузгодженості думок під час розв'язання штучної ситуації.

N. V. TELYCHKO
Mukachevo

DIALOGIC SPEECH AT THE FOREIGN LANGUAGE CLASSES AS ONE OF THE WAYS OF IMPLEMENTING PERSONALITY BASED TEACHING

It is expedient to apply personality based approach involving the creation of pedagogical situations that require students' independent decision as they learn to think creatively; take part in conversation, the contents of which requires cultural dialogue speech; give a critical assessment of the problem discussed; replenish own glossary of foreign languages for the skills of dialogical speech of students at the foreign language classes. It is such a person oriented situation every teacher can create in the form of dialogue between teacher and students or between students at the foreign language classes.

Key words: dialogical speech, personality based learning, speech communication.

Отже, особистісно орієнтована технологія організації навчання студентів не є метою, а засобом досягнення мети. Увесь сенс упровадження нової освітньої системи полягає в тому, щоб зробити процес вивчення кожної окремої навчальної дисципліни творчим та індивідуальним, щоб це вивчення зацікавило студента, принесло йому моральне й інтелектуальне задоволення від того, що він пізнає, а також від власного інтелектуального й освітнього зростання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці спеціальних методик застосування особистісно орієнтованого навчання для формування навичок діалогічного мовлення на занятті іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 1998. – № 1. – С. 24–31.
2. Стенина Н. С. Формирование коммуникативной компетенции иностранных учащихся на основе межпредметных связей // «Образование через науку»: тезисы докладов Международной конференции, Москва, 2005 г. – М. : МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2005. – (0,25 п.л.)
3. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – 192 с.
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Русский язык, 2000. – 317 с.
5. Blommaert J. Discourse: A critical introduction / J. Blommaert. – Cambridge University Press, 2005. – 253 p.
6. Canale M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing / M. Canale, M. Swain. – Applied Linguistics 1, 1980. – P. 1–47.
7. Clyne M. Intercultural communication at work: Cultural values in discourse / M. Clyne. – Cambridge University Press, 1994. – 217 p.
8. Cohen R. International Communication: An Intercultural Approach / R. Cohen // Cooperation and Conflict. – 1987. – Vol. 22. – P. 63–80.
9. Wierzbicka A. Emotions Across Languages and Cultures. Diversity and Universals / A. Wierzbicka – Cambridge University Press, 1999. – 241 p.

Н. В. ТЕЛИЧКО
г. Мукачево

ДИАЛОГИЧЕСКАЯ РЕЧЬ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК ОДИН ИЗ ПУТЕЙ РЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ

Для формирования навыков диалогической речи студентов на занятиях иностранного языка целесообразно применять личностно ориентированный подход, предусматривающий создание искусственных педагогических ситуаций, требующих принятия со стороны студентов самостоятельного решения, поскольку они учатся самостоятельно творчески мыслить; вступать в беседу, содержание которой требует культуры диалогической речи; давать критическую оценку обсуждаемой проблеме; пополнять собственный глоссарий по иностранному языку. Именно такую личностно ориентированную ситуацию каждый педагог способен создать на занятии в форме диалога между преподавателем и студентами или между студентами.

Ключевые слова: диалогическая речь, личностно ориентированное обучение, речевое общение.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2015

УДК 37.01:355.233 (477)

О. М. ТОГОЧИНСЬКИЙ
м. Київ
ipo.tom@ukr.net

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ МОТИВАЦІЇ ДО НАБУТТЯ УМІНЬ ТА НАВИЧОК СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті розкрито основні напрями роботи з формування в майбутніх фахівців ОВС мотивації до набуття вмінь та навичок соціальної взаємодії, зокрема запропоновано звертати увагу на професійну спрямованість навчання, формування в курсантів пізнавального інтересу до соціальних аспектів професійної діяльності, їхнє особистісне залучення в процес навчання та відпрацювання навичок соціальної взаємодії під час стажування на посадах за фахом підготовки.

Ключові слова: соціальна компетентність, мотивація, пізнавальний інтерес, завдання, стажування, курсанти.

У наш час соціальна компетентність фахівців ОВС є детермінантою їхньої ефективної професійної діяльності. Це стійка характеристика особистості офіцера-правоохоронця, функціональна та інтегративна властивість, що охоплює комунікативний, політико-правовий, рольовий, рефлексивно-психологічний та професійний компоненти та забезпечує успішну та продуктивну професійну діяльність офіцерів органів внутрішніх справ.

Соціальна компетентність офіцерів органів внутрішніх справ нерозривно пов'язана з особливостями їхньої професії, спеціальністю, професійними завданнями, способами практичного виконання та зумовлюється професійною компетентністю, сферою повноважень, обов'язків і відповідальності. Соціальна компетентність виявляється в готовності ефективно вирішувати професійні завдання, пов'язані із забезпеченням громадського

порядку, здійснювати ефективну комунікацію і виконувати соціальні ролі у професійному та криміногенному середовищі, а також у здатності до професійної та соціальної адаптації та самореалізації, спільної командної діяльності, умінні відповідально й конструктивно розв'язувати життєві проблеми та конфліктні ситуації. Від рівня її сформованості сьогодні залежить ефективність виконання представниками правоохоронних органів обов'язків з охорони громадського порядку, відстоювання законних прав та інтересів громадян. Саме тому формування соціальної компетентності майбутніх офіцерів ОВС є важливим завданням їхньої професійної підготовки та актуальним завданням у галузі педагогіки.

На сьогодні вчені активно вивчають проблеми формування соціальної компетентності молодих фахівців. Також дослідники розг-